

HEINRICH SEVIN, DIE GEBIDEN.

München, 1925, str. 221.

Svrha je knjige uglavnom prikaz historijskog zbivanja istočno-germanskog naroda nazvanog Gepidi ili Gebidi, srodnika Gota, počevši od njihove domovine na ušću Visle, njihova kretanja u Karpate i Potisje, stvaranja gepidske države u Potisju i u Daciji nakon sloma prevlasti Huna, sve do uništenja gepidske države za njihova posljednjeg vladara Kunimunda i njihova nestanka pod dominacijom Avara. Pisac je skupio mnogo podataka iz izvora i literature o Gepidima također u vezi s njihovim imenom i jezikom, koji je bio gotski, kao i s arheološkim nalazima što ih povezuje s Gepidima.

Dosadašnja literatura o Gepidima je relativno skromna po broju i prilično razasuta po časopisima i rjeđe dostupnim izdanjima. Nakon što je Diculescu dao prvi sintetičan pregled o tom narodu prije gotovo 25 godina (*Die Gepiden*, 1922), nije do Sevinove knjige nitko prikazao Gepide i njihovu kulturu. Valja doduše spomenuti, da se arheološki materijal, ponajviše iz Potisja, češće prilikom publiciranja dovodi u vezu s Gepidima, naročito u mađarskoj literaturi (*Archaeologia Ertesitö*, *Dolgozatok* i dr.), ali to su uglavnom specijalne studije bez općenitih prikaza o kulturnom i historijskom zbivanju, kako je to učinio Sevin. S toga je vidnog kuta njegova knjiga nesumnjivo vrlo korisna, pogotovu s obzirom na historijski značaj Gepida unutar zbivanja t. zv. Velike seobe naroda, tim više, jer su u njoj skupljeni glavni podaci iz literature, upotpunjeni bilješkama i kartama i manje više uspješnim crtežima nalaza, te mogu dobro poslužiti za upoznavanje tih prilično složenih činjenica. Kako su Gepidi vladali u V. st. i djelomično u VI. st. Banatom i uz prekide Srijemom, ta knjiga može služiti i našim historičarima i arheolozima. Kod nas je arheologija Seobe naroda prilično zanemarena, iako je već u svoje vrijeme Brunšmid upozorio na nakit i novac gepidske pripadnosti iz Srijema (u dva navrata: *VHAD*, N. S. VIII, 1905, str. 208 i d., i *Bulićev zbornik*, 1924, str. 671 i d.).

Pored mnogih dobrih strana, uočava se u Sevinovoj knjizi ponegdje stanovito romantično shvaćanje pisca u njegovu prikazu udesa gepidskog naroda, naročito pri opisu Kunimundove katastrofe, prikazu borbe s Langobardima i Avarima i njihovim posljedicama i s obzirom na podatke o trajanju i tradiciji Gepida u vrijeme poslije VII. stoljeća. Ne smatramo to namjernim pretjerivanjem, jer se autor služi uglavnom podacima iz mnogih izvora, koje i citira; ipak njegovo tumačenje stvara mjestimično dojam, da on ponegdje preuveličava značaj gepidskog stvaranja, nastojeći svaki trag o Gepidima prikazati nesumnjivo gepidskim, iako to, s obzirom na historijsku kritiku, ne mora biti uvijek točno. To je možda donekle i Sevinova reakcija na stanje u dosadašnjoj literaturi, u kojoj su Gepidi često u odnosu na njihove gotske srodnike bili relativno zapostavljeni. Spomenuti prigovor potrebno je staviti Sevinu naročito s obzirom na brojne arheološke nalaze iz Panonske nizine i Erdelja, koje on donosi pretežno na najsumarniji način. Mora se doduše naglasiti, da nije uvijek moguće sigurno diferencirati gepidske i gotske arheološke nalaze na teritoriju istočno od Dunava do u Erdelj, a također i u Srijemu, jer je taj materijal češće veoma srodan ili čak i identičan. Na kartama rasprostranjenosti gepidskih arheoloških nalaza, što ih donosi Sevin (sl. 25 i 73) navodi se znatan broj lokaliteta, koji, po našem mišljenju, ne mogu biti gepidski već su oni istočnogotski, kako po tipološkim značajkama, tako po njihovu smještaju u Transdanubiji (sl. 73), gdje Gepida

nema, a nalazi u Alföldu i u Bačkoj mogu biti ili gepidski ili gotski. Opširnije je Sevin prikazao jedino znameniti nalaz blaga Szilágy-Somlyó (str. 38—48), ali nije dovoljno istaknuo činjenicu, da je »prvo« blago vremenski ranije od »drugog« za približno jedno stoljeće. Ostave Szilágy-Somlyó mogle su biti zakopane kako po Gepidima ((Diculescu, Sevin) tako po Gotima (Fettich i dr.), vjerojatno zbog dolaska Huna. Fibule od srebrenog iskucanog lima jesu ženski nakit Gota, dok ih Gepidi nisu upotrebljavali. Među nalazima fibula iz vremena Seobe naroda iz Srijema treba na pr. upozoriti na velike primjerke iz Iloka, koji su nesumnjivo istočnogotske pripadnosti, a nikako gepidske, kako to navodi Sevin (str. 111 i d., sl. 30, 1). Međutim, pozlaćene fibule iz Zemuna (str. 113, sl. 32, 1) mogu doista pripadati gepidskom grobu; isto vrijedi i za bogato ukrašeni primjerak fibule iz Rovina kod Sremskih Karlovaca (str. 115, sl. 36, 1, s netočnom naznakom lokaliteta Karlovac). Prema novijim istraživanjima Ribakova i Wenera, što ih je Sevin ostavio po strani, pripadaju lijevane fibule s antropomorfnim završetkom nožice Slavenima VII st. (nekoliko njih ustanovilo se i u Jugoslaviji), te radi toga grobni primjerak takove fibule s nalazišta Maros-Gambas u Rumunjskoj ne može nikako biti gepidski (str. 115, sl. 37, 1), već je nesumnjivo slavenska ostavština ranog VII. st. u sklopu t. zv. martinovske kulture, poput srebrnog nakita iz Čađavice u Podravini.

Sevin nadalje nije uočio bitnu razliku o podrijetlu i pripadnosti šljemova na provjesla, koje suviše simplificira, reproducirajući samo (str. 124) šljem na provjesla iz nalazišta Mezöband (sl. 56, 1); taj ima provjesla željezne konstrukcije, pontskog je podrijetla i ne potječe iz istih radionica na Sredozemlju, kao što je to morao biti šljem s nalazišta Szentes-Berekhát po očuvanoj bakrenoj obraznoj ploči i pogotovu šljem iz kneževskog groba iz Batajnica u Srijemu (Vinski, Germania, 32, 3, 1954, str. 186 i d.). Valja doduše naglasiti, da su to redom gepidski grobovi, ali šljemovi s bakrenim provjeslima (tipa Baldenheim) potječu veoma vjerojatno iz radionica u Italiji za vladanja Istočnih Gota, te su u vrijeme Teoderika dospjeli u naše krajeve, kako u Naronu (Vid. kod Metkovića), tako u Srijem. Poslije g. 535 zavladaju Srijemom ponovo Gepidi i tada su po svoj prilici šljemovi dospjeli kao plijen s nalazišta Batajnica i Szentes-Berekhát u gepidske ruke, iako nije isključeno, da je to dragocjeno obrambeno oružje došlo Gepidima istočnogotskim posredstvom i na kakav drugi način, bilo trgovinom, bilo kao dar u VI. stoljeću. Ta je potonja mogućnost manje vjerojatna s obzirom na stalne borbe Istočnih Gota s Gepidima, koje su historijski fiksirane već od vremena nestanka hunskog vrhovništva nad njima. Šljem sa željeznim provjeslima iz gepidske nekropole Mezöband ne potječe međutim, iz sredozemnih radionica, jer su takovi šljemovi nađeni na Crnom moru (na pr. u Kerču) i dalje na Istoku. Dok je terminus post quem non za Szentes-Berekhát i Batajnica g. 567, t. j. Kunimundova katastrofa, grobovi nalazišta Mezöband su svakako kasniji, jer se tu radi o gepidskim grobovima iz kraja VI. st. ili početka VII. st., dakle već iz vremena poslije nestanka gepidske države, kad su u tim krajevima vladali Avari sa Slavenima.

Ovim opaskama želim upozoriti na činjenicu, da je i na temelju arheoloških nalaza moguće ustanoviti jači kulturni utjecaj Istočnih Gota na Gepide negoli obrnuto, što vrijedi naročito za vrijeme moćnog Teoderika, koji je srijemske Gepide, pošto ih je g. 523 pokorio, jednim dijelom preselio u Galiju. Početkom velikoga Bizantskog rata s Istočnim Gotima povukli su se Istočni Goti iz Srijema i tada, t. j. g. 535, zauzimaju Gepidi iz Banata ponovo Srijem, gdje postaje Sirmium sjedište njihova vladara i gdje je Kunimund kovao svoj novac, donekle prema istočnogotskom

uzoru, što uostalom Sevin ističe (str. 162, sl. 67) prema Stefanovoj publikaciji iz 1925 o kovnici novca u Sirmiumu; kod nas je već Brunšmid ukazao (Bulićev zbornik, 1924, str. 671 i d.) na taj zanimljiv numizmatički materijal, iako je to Sevin previdio. — Sve u svemu je Sevinova knjiga korisna za poznavanje historije Gepida, premda arheološka dokumentacija u njoj nije uvijek pouzdana i mjestimično pokazuje nedostatke, što smo ovdje barem u nekoliko primjera ukratko morali iznijeti.

Zdenko Vinski

F. BRAUDEL - R. ROMANO, NAVIRES ET MARCHANDISES à L'ENTRÉE DU PORT DE LIVOURNE (1547—1611), PARIS, ARMAND COLIN, 1951, p. 125

Teško je dati pravu karakteristiku knjige o kojoj je reč. To nije ni monografija ni zbirka građe, kako smo to navikli da vidimo. U osnovici joj leže one knjige bivšeg arhiva Medičija, u kojima su beleženi brodovi i roba koji su u luku Livorna ulazili u vremenu od 1547 do 1611. Delimično komentar i obrada, delimično objavljivanje građe u polupreradenom obliku tabelâ pretstavlja sadržinu dela koje se prikazuje. Braudel u mnogo čemu ima pravo: privredna historija XVI veka tek treba da se piše. Hiljade važnih dokumenata ostaju van upotrebe, jer su vrlo brojni, razbacani na sto strana, neobjavljeni i s tehničkim teškoćama interpretacije. Era obimnih kolekcija izvora koje je na Zapadu dao XIX vek besumnje je prošla. Kako se radilo o dokumentima za diplomatsko-političke odnose, građa o svim ostalim domenima ljudske delatnosti kao da ne bi imala sudbinu da bude obelodanjena. Srećom, ekonomska dokumentacija ima tu prednost da može da bude »kondenzovana« u grafikone i tabele. Publikacijom o kojoj je reč, B. je hteo da pokaže kako treba da izgleda jedno savremenije objavljivanje materijala za privrednu povest, gde se dugim poslom raščišćavanja i sa statistikama izdavača dobijaju poluobrađeni zaključci, što B. smatra jednim vidom kolektivnog rada u nauci našeg vremena.

Posle pristupa i predgovora (str. 7—12), u kojima se u širokim potezima govori o zadacima discipline kojom se pisci bave i o onom što oni smatraju da bi trebalo uraditi, dolazi prvi deo studije »Tumačenja i pretpostavke«, koji se dalje deli u tri poglavlja. Prvo — »Politika i konjunktura« (15—29) daje u opštim crtama »tradicionalne historije« povest Livorna i susedne Pize, luke čiju funkciju Livorno nasleđuje od druge trećine XVI stoleća. U rađanju Livorna kao značajne luke učestvuju ekonomika (Toskane, Italije, Sredozemlja, čak i Evrope) i politika »koja je učinila mnogo ako ne sve«. Osnovna činjenica u razvitku Livorna bila je da je ono od sredine XVI v. jedina luka Toskane i uz to luka za žito. Mudrost Medičija sastoji se u tom da oni nisu smetali nego pomagali i realizovali ove osnovne prednosti Livorna. U pogl. »Geografija trgovine« (str. 31—63) promet livornske luke posmatra se u tri manja perioda (1547—68, 1573—93, 1594—1611), već prema mogućnostima koju daju izvori (ne samo portate, nego i serije mletačkog, đenovljanskog i dubrovačkog arhiva). Ovaj deo predstavlja najkorisnije stranice knjige, tim pre što je pregledan, te se svakom trgovinskom pravcu posvećuje posebni odeljak (Sardinija i Sicilija, Aleksandrija, Ponent, lokalna trgovina, Genova i Marseille, Levant, Severna Afrika, ibernski svet; spuštanje Nordijaca; nepromenljivost i promene). U mikroskopskom okviru tražilo se zakonitosti makroskopa u vreme o kome se radi. Pisci vode intenzivnu pažnju o odnosu raznih proizvodnih središta i nacionalnosti i o prometu razne robe

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA IX.

1956.

BROJ 1—4

NAKLADA »ŠKOLSKA KNJIGA« / ZAGREB

Redakcioni odbor:

OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB